

RHIF YMCHWIL GYMDEITHASOL: 27/2023

DYDDIAD CYHOEDDI: 08/03/2023

Deall Effaith Ymyriadau Treth Gyngor yng Nghymru: Cyflwyno Protocol Treth Gyngor Cymru

---

Crynodeb Gweithredol

1. Cefndir

- 1.1 Yn 2016, cynhaliodd Llywodraeth Cymru waith ymchwil i gael gwell dealltwriaeth o ddull cynghorau Cymru o gasglu dyledion Treth Gyngor a beth, o bosib, fyddai'n gwella'r dull. Roedd y canfyddiadau'n dangos amrywiad o ran y graddau yr oedd cynghorau'n mynd ati'n rhagweithiol i ganfod ac ymgysylltu â phreswylwyr bregus. Roedd y dystiolaeth hefyd yn awgrymu bod y wybodaeth a'r cyfeirio a ddarperir, yn enwedig ar-lein, yn anghyson o un cyngor i'r llall yng Nghymru. Un o argymhellion yr adroddiad oedd y dylai cynghorau Cymru weithredu polisi cytunedig ar gyfer rheoli casgliadau ac ôl-ddyledion, gyda safonau gofynnol.
- 1.2 I fynd i'r afael â rhai o'r pryderon a fynegwyd ynghylch polisiâu casglu Treth Gyngor ac effaith hyn ar ddyledwyr incwm isel, cyflwynodd Llywodraeth Cymru Brotocol Treth Gyngor Cymru, sy'n gosod safonau gofynnol a pholisi cytunedig ar reoli casgliadau ac ôl-ddyledion Treth Gyngor. Cymeradwywyd darpariaethau'r Protocol gan gynghorau yng Nghymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, ac fe'i llofnodwyd ym mis Ionawr 2019 gan bob un o gynghorau Cymru.
- 1.3 Fel ymateb i hyn, penderfynodd Llywodraeth Cymru y dylid adolygu'r Protocol. Darperir yr adolygiad o'r broses o weithredu'r Protocol, a'i effaith, yn yr adroddiad hwn. Mae'n cynnwys ymchwil desg, ystadegau meintiol, gwaith dadansoddi data, a gwaith maes. Mae'r fethodoleg ar gyfer bob un o'r elfennau hyn wedi'i chynnwys yn yr adroddiad.

2. Prif ganfyddiadau

Gweithredu Protocol Treth Gyngor Cymru

- 2.1 Yn ôl y cynghorau, ceir lefel uchel o ymwybyddiaeth o'r Protocol Treth Gyngor.

- 2.2 Ychydig o newid sydd wedi bod o ran dull gweithredu cynghorau ar gyfer casglu a gorfodi Treth Gyngor o ganlyniad i'r Protocol Treth Gyngor. Dywedodd y mwyafrif o'r cynghorau fod mesurau a geir yn y Protocol eisoes ar waith cyn cyflwyno'r Protocol yn 2019.
- 2.3 Roedd cynghorau o'r farn fod ganddynt berthynas dda ag asiantau gorfodi, fel yr hyn a nodir yn y Protocol. Roedd pob cyngor o'r farn fod eu hasiantau gorfodi yn amlygu bregusrwydd ac yn gweithredu'n briodol mewn ymateb i angen pan ddaw i'r amlwg.
- 2.4 Dywedodd bob cyngor fod ganddo brosesau ar waith ar gyfer cefnogi neu gyfeirio wedi i angen gael ei amlygu. Yn gyffredinol, roeddynt yn dweud bod y trefniadau hyn ar waith cyn cyflwyno'r Protocol.
- 2.5 Roedd Sefydliad Bevan, Cyngor ar Bopeth Cymru a Mind Cymru yn bryderus fod diffyg cysondeb o ran arferion yn parhau i fodoli rhwng cynghorau ac o fewn cynghorau. Nodwyd bod diffyg cysondeb i'w weld mewn sawl agwedd, gan gynnwys parodrwydd i wneud trefniadau sy'n addas i'r dyledwr, llymder y camau gorfodi, amlygu angen am gymorth (yn enwedig Gostyngiadau Treth Gyngor), a defnyddio data i amlygu preswylwyr bregus.
- 2.6 Mae'r ffactorau sy'n gallu creu rhwystr rhag gweithredu'r Protocol Treth Gyngor yn cynnwys:
- Deddfwriaeth sydd wedi dyddio ar gasglu a gorfodi;
  - Materion/problemau/diffygion rhannu data neu ddiffyg cytundebau rhannu data;
  - Pwysau wrth geisio cynnal cyfraddau casglu o fewn y flwyddyn;
  - Diffyg hyfforddiant ac arweiniad;
  - Trefniadaeth fewnol cyngor.
- 2.7 Nid yw gwefannau rhai cynghorau yn cynnwys mesurau sydd wedi'u cynnwys yn y Protocol Treth Gyngor. Mae llai na hanner y cynghorau yng Nghymru yn darparu gwybodaeth sy'n cyfeirio at gymorth gyda dyledion neu gymorth ariannol. Ceir tystiolaeth o arferion da gan nifer o gynghorau yng Nghymru o ran mynediad rhwydd at drefniadau gymorth. Mae'r rhain wedi'u nodi yn yr adroddiad hwn.

Effaith Protocol Treth Gyngor Cymru

- 2.8 Yn gyffredinol, roedd y cynghorau'n dweud fod y mesurau a geir yn y Protocol Treth Gyngor eisoes ar waith, felly nid oedd cyflwyno'r Protocol wedi cael llawer o effaith ar weithgarwch casglu a gorfodi. Fodd bynnag, roedd cynghorau o'r farn fod y Protocol wedi bod yn effeithiol yn gyffredinol. Yr elfen fwyaf defnyddiol i gynghorau oedd yr eglurder ynghylch gweithdrefnau.
- 2.9 Yn gyffredinol, nid oedd cynghorau'n teimlo bod angen iddynt newid eu perthynas â sefydliadau trydydd parti neu asiantau gorfodi yn sgil y Protocol Treth Gyngor. Roedd perthnasoedd a chysylltiadau priodol eisoes ar waith cyn cyflwyno'r Protocol. Roedd cynghorau o'r farn fod gan eu hasiantau gorfodi fesurau priodol ar waith i amlygu bregusrwydd ac ymateb yn briodol i hynny.
- 2.10 Roedd sefydliadau trydydd parti yn gefnogol o'r Protocol ond o'r farn nad oedd wedi cael llawer o effaith ar weithgarwch casglu a gorfodi mewn cynghorau.

- 2.11 Nid oes tystiolaeth ystadegol ddigonol o effaith y Protocol Treth Gyngor. Mae hyn yn bennaf oherwydd y diffyg data sydd ar gael ar weithgarwch gorfodi a'r ffaith fod COVID-19 a'r argyfwng costau byw yn taflu cysgod dros yr effaith. Er hyn, ceir cydberthynas wan rhwng dangosyddion ar wefannau o gydymffurfiaeth â'r Protocol a dileu dyled Treth Gyngor.
- 2.12 Yn gyffredinol, nid yw cynghorau wedi diwygio eu polisiau S13A i adlewyrchu'r mesurau yn y Protocol Treth Gyngor. I rai cynghorau, efallai fod hyn oherwydd bod y mesurau hyn eisoes yn rhan o bolisi S13A y cyngor. I gynghorau eraill, mae hyn oherwydd bod eu polisi S13A â diffiniadau caeth iawn.

3. Casgliad

- 3.1 Yn ôl cynghorau a sefydliadau trydydd parti, mae newidiadau bach wedi bod o ran gweithgarwch casglu a gorfodi Treth Gyngor o ganlyniad i'r Protocol Treth Gyngor. Roedd y mwyafrif o'r cynghorau o'r farn fod y mesurau a geir yn y Protocol eisoes ar waith o fewn eu cyngor cyn cyflwyno'r Protocol.
- 3.2 Mae gwahaniaeth mawr rhwng profiad sefydliadau trydydd parti a phrofiad cynghorau o ran lefel y cydymffurfiaeth â'r Protocol Treth Gyngor. Darparodd sawl sefydliad trydydd parti dystiolaeth o ddiffyg cysondeb rhwng cynghorau ac o fewn cynghorau. Mae tystiolaeth o'r gwaith ymchwil hwn yn dangos diffyg cysondeb ar draws cynghorau mewn cryn dipyn o agweddau, gan gynnwys llymder camau gorfodi, parodrwydd i wneud trefniadau talu, amlygu bregusrwydd drwy ddata, cydymffurfiaeth â'r Protocol ar wefannau a'r defnydd a wneir o ddisgresiwn S13A.
- 3.3 Ceir nifer o ffactorau sy'n creu rhwystr rhag gweithredu'r Protocol Treth Gyngor yn well. Mae'n bosib y gellir goresgyn rhai o'r rhain drwy rannu arferion da. Er enghraifft, mae lefel y rhannu data a wneir yn fewnol a'r gwaith i amlygu unigolion a allai dderbyn Gostyngiad Treth Gyngor yn amrywio'n sylweddol o un cyngor i'r llall, neu ddiweddarau gwefannau i gynnwys mesurau Protocol. Efallai ei bod hi'n fwy heriol ceisio goresgyn rhwystrau eraill a bod angen newid deddfwriaethol er mwyn gwneud hynny. Er enghraifft, hwyluso rhagor o rannu data rhwng sefydliadau, neu ar draws adrannau'r cyngor, a'r angen i ddiweddarau deddfwriaethol ar gasglu a gorfodi.
- 3.4 Mae'r gwaith ymchwil hwn yn awgrymu bod yna rwystrau diwylliannol a sefydliadol rhag diwygio arferion casglu ar gyfer preswylwyr bregus mewn rhai cynghorau. Mae'r amrywiadau o ran darparu cymorth ar wefannau, darpariaeth S13A, a'r cydberthynas rhwng dileu dyled a thystiolaeth o gydymffurfio â'r Protocol ar wefannau (er mai cydberthynas wan yw honno) yn dangos hyn.
- 3.5 Roedd y cynghorau'n amrywio'n sylweddol o ran faint yr oeddynt yn credu bod cymorth i bobl fregus yn rhan o weithgarwch casglu. Gall nifer fawr o bethau fod yn gyfrifol am y gwahaniaeth hwn - pethau megis safbwynt y cyngor ar ei rôl wrth gefnogi aelwydydd incwm isel, pwysau i gynnal cyfraddau casglu o fewn y flwyddyn, a threfniadaeth adrannol sy'n rhwystro dull mwy cydlynol o weithio. O ystyried y pwysau sydd ar gynghorau i gynnal gwasanaethau a'r tebygolrwydd y bydd eu llwyth gwaith yn cynyddu oherwydd nifer y preswylwyr sy'n ei chael hi'n

anodd talu Treth Gyngor, nid yw'n syndod fod rhai cynghorau'n canolbwyntio i raddau helaeth ar gasglu yn hytrach na chymorth.

3.6 Mae tystiolaeth amlwg o arferion da mewn llawer o gynghorau. Mae nifer o gynghorau'n nodi'n glir ar eu gwefan eu bod yno i gynorthwyo preswylwyr sy'n wynebu caledi ariannol. Mae rhai cynghorau'n ymateb i'r argyfwng costau byw gyda hybiau ar wefannau, sy'n cyfeirio preswylwyr at y cymorth sydd ar gael. Er na chafodd yr hybiau hyn eu cyflwyno mewn ymateb i'r Protocol, maent yn sicr yn cefnogi mesurau'r Protocol.

4. Argymhellion

4.1 Dylai cynghorau sicrhau bod pob gwefan yn cynnwys gwybodaeth ynghylch cymorth i rai sydd mewn trafferthion ariannol neu sy'n fregus. Dylai gwefannau gynnwys y rhestr gyflawn o dduiliau cymorth posib, gan gynnwys gostyngiadau S13A.

4.2 Dylai cynghorau adolygu'r ffordd maent yn defnyddio data a geir drwy gyfleuster rhannu data y DWP. Gellir defnyddio hwn i ddyfarnu Gostyngiad Treth Gyngor yn awtomatig neu i ymgysylltu â chartrefi sy'n derbyn Credyd Cynhwysol a gwahodd ceisiadau am Ostyngiad Treth Gyngor . Wrth gasglu a gorfodi, gellid defnyddio'r data hwn i ddangos y bobl sy'n methu â thalu, yn hytrach na'r rhai sy'n gwrthod talu.

4.3 Dylai Llywodraeth Cymru ystyried a ellir diwygio deddfwriaeth casglu a gorfodi fel nad yw cynghorau'n gorfod glynu wrth lwybr gweithgarwch gorfodi penodol.

4.4 Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chynghorau Cymru i bennu data y byddai'n ddefnyddiol ei rannu o fewn y cyngor a rhwng sefydliadau sy'n gallu cynorthwyo i amlygu preswylwyr a allai fod angen cymorth. Mae'n bosib y bydd angen deddfwriaeth ychwanegol ar gyfer rhannu data.

4.5 Dylai cynghorau adolygu eu polisiau S13A er mwyn iddynt fod yn gyson â'r mesurau yn y Protocol Treth Gyngor.

4.6 Os yw Llywodraeth Cymru yn dymuno ceisio sicrhau cysondeb ledled Cymru o ran casglu a gorfodi Treth Gyngor, dylai weithio gyda chynghorau Cymru i gryfhau'r ddarpariaeth bresennol neu ystyried cyflwyno deddfwriaeth ar weithgarwch casglu a gorfodi.

Awduron: Zoe Charlesworth, Policy in Practice; Alex Clegg, Policy in Practice; Adam Knight-Markiegi, MEL Research.

Dadansoddi ar gyfer Polisi

Analysis for Policy

Adroddiad Ymchwil Llawn: Owens, N. (2023) *Deall Effaith Ymyriadau Treth Gyngor yng Nghymru: Cyflwyno Protocol Treth Gyngor Cymru*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, rhif adroddiad GSR 27/2023.

Ar gael yn: <https://www.llyw.cymru/deall-ffaith-ymyriadau-treth-gyngor-yng-nghymru-cyflwyno-protocol-treth-gyngor-cymru>

Safbwyntiau'r ymchwilydd sy'n cael eu mynegi yn yr adroddiad hwn, ac nid ydynt o reidrwydd yn cynrychioli safbwyntiau Llywodraeth Cymru

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Nerys Owens

Yr Is-adran Ymchwil Gymdeithasol a Gwybodaeth
Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi
Llywodraeth Cymru
Caerdydd
CF10 3NQ

E-bost: Ymchwil.GwasanaethauCyhoeddus@llyw.cymru

Mae'r ddogfen yma ar gael yn Saesneg hefyd.
This document is also available in English.

OGI © Hawlfraint y Goron ISBN Digidol: 978-1-80535-587-8